

گفتن، هویت و انقلاب اسلامی ایران

عنوان: گفتمان هویت و انقلاب اسلامی ایران
نویسندگان: علی اشرف نظری، بهاره سازمند
تهران: ۱۳۸۷
ناشر: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۲۹۶ صفحه
سید سعید آقایی

درونی گفتمان اسلامی-شیعی و مؤلفه‌های محوری آن بررسی شده و در پایان نیز تأثیرات هویتی انقلاب اسلامی را بر جنبش‌های سیاسی و اجتماعی سایر کشورها، مورد تأمل قرار گرفته است.

در بخش آخر کتاب که مربوط به گفتمان‌های هویتی در دوران پس از انقلاب اسلامی است، فرآیند هویت‌سازی پس از انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. آنچه در این بخش مورد توجه قرار گرفته است نگرش‌ها، رویکردها و جهت‌گیری‌هایی است که براساس آنها در هریک از دوران انقلاب اسلامی، گفتمان هویتی ویژه‌ای به اقتضای مبانی فکری کنشگران سیاسی، امکانات ساختارهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، تحولات داخلی و بین‌المللی و چشم‌اندازهای آتی نظام سیاسی شکل گرفته است. در این راستا این بخش از چهار فصل تشکیل شده است: فصل اول؛ گفتمان‌های هویتی لیبرال، فصل دوم؛ گفتمان‌های هویتی اسلام‌گرا، فصل سوم؛ گفتمان سازندگی و در فصل چهارم؛ گفتمان اصلاح طلب مورد توجه قرار گرفته است.

در بخش نتیجه‌گیری، محقق تأکید می‌کند که هدف از به کارگیری روش تحلیل گفتمان این بوده که چگونگی پیدایش، بسط و تحول اندیشه‌ها را به‌عنوان یک گفتمان که سازنده‌ی معانی و کنش‌های سیاسی است، تبیین و تحلیل کند؛ چرا که براساس این نظریه، معانی واژه‌ها، اشیاء و فعالیت‌ها در صورتی قابل فهم‌اند که در حوزه‌ی گفتمانی خاصی قرار گیرند و اینکه چگونه حاملان یک گفتمان از طریق «برجسته‌سازی»، «مرکزیت بخشیدن»، «حذف و طرد» و «جداسازی» توانسته‌اند موجب مرکزیت‌یابی و استقرار یک الگوی هویتی خاص شوند.

ارزیابی:

در پایان باید اظهار داشت کتاب ابتدا به بیان ساده‌ی گفتمان، سپس هویت پرداخته و تنها بر تعداد صفحات کتاب افزوده است. همچنین به نظر می‌رسد بیشتر حجم کتاب اختصاص به بحث گفتمان، تعاریف و انواع آن پرداخته تا مباحث مربوط به گفتمان هویتی و اثرات آن در انقلاب اسلامی.

کتاب گفتمان هویت و انقلاب اسلامی ایران، نوشته‌ی علی اشرف نظری و بهاره سازمند، به عنوان یکی از موضوعات طرح تدوین تاریخ انقلاب اسلامی ایران توسط «مرکز اسناد انقلاب اسلامی ایران» در سال ۱۳۸۷ منتشر شده است. در این کتاب محقق تلاش نموده عناصر سازنده و ویژگی‌های هویت شیعی و تأثیر آن در به وجود آمدن انقلاب اسلامی ایران را بیان کند.

کتاب مذکور در چهار بخش تنظیم شده است: در بخش اول که از دو فصل روش تحلیل گفتمان و تبیین مفهوم هویت تشکیل شده، مفاهیم هویت، بحران هویت، گفتمان، هژمونی، مرکزیت‌یابی گفتمان‌های هویتی و ابعاد فردی و جمعی هویت، مورد تأمل قرار گرفته است. در این بخش نویسنده تلاش کرده است مفهوم گفتمان را توضیح دهد و از آن برای تحلیل انقلاب اسلامی مدد گیرد.

در بخش دوم به گفتمان‌های هویتی در جامعه‌ی سیاسی ایران در سال‌های بین ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ پرداخته شده است. در این بخش محقق جهت فهم عمیق چرایی و چگونگی ظهور گفتمان اسلامی-شیعی در متن انقلاب اسلامی، به واکاوی گفتمان‌های هویتی بروز یافته در جامعه‌ی ایران در سال‌های ۱۳۲۰-۵۷ پرداخته است. این بخش از دو فصل تشکیل شده است. فصل اول اختصاص به گفتمان‌های غیر دینی در جامعه دارد که در این جا به سه گفتمان هویتی ناسیونال سکولار، که به عنوان گفتمان رسمی از جانب دولت پهلوی بر جامعه تحمیل می‌شده و سپس گفتمان سوسیالیسم و مارکسیسم (گفتمان هویتی چپ)، گفتمان هویتی لیبرال-ملی‌گرا اشاره شده است. در فصل دوم این بخش، گفتمان هویتی اسلام‌گرایان مورد واکاوی قرار گرفته است. بخش سوم کتاب به بررسی علل، عوامل و دلایل مرکزیت یافتن

گفتمان اسلامی-شیعی در کانون گفتمان‌های هویتی انقلاب اسلامی پرداخته است. در این بخش ابتدا زمینه‌ها و ریشه‌های بحران و تشتت در گفتمان هویتی مستقر و رسمی در عصر پهلوی مورد بررسی قرار گرفته و سپس دلایل مرکزیت یافتن گفتمان هویتی اسلامی-شیعی در انقلاب ۱۳۵۷ مورد بررسی قرار گرفته است و در ادامه عناصر